

Historia miejscowości

HISTORIA MIEJSCOWOŚCI

- [Nowa Karczma](#)
- [Grabówko](#)
- [Grabowo](#)
- [Lubań](#)
- [Rekownica](#)
- [Skrzydłówek](#)
- [Szatarpy](#)
- [Będomin](#)

NOWA KARCZMA

Wieś gminna na ważnym skrzyżowaniu dróg wiodących do Gdańska, Starogardu Gdańskiego, Skarszew, Kościerzyny i Kartuz.

Nazwa wsi pochodzi najpewniej od karczmy, która była tu pod koniec XVIII w. - dziś jest to restauracja. Nowa Karczma należała wówczas do Lniskich z pobliskiego Lubieszyna. Rozwój wsi nastąpił dopiero na przełomie XIX i XX w. W 1981 r. został powołany komitet budowy kościoła oraz na jego fundamentach została odprawiona pierwsza Msza św. Budowniczym kościoła jest ks. kanonik Alfons Grzenia.

W 1980 r. Ksiądz Biskup Ordynariusz Marian Przykucki erygował parafię p.w. Antoniego Padewskiego. W skład parafii wchodzi 11 miejscowość. Dawniej całe życie kulturalne skupiało się w obecnym budynku należącym do Zespołu Szkół Podstawowych (obecna stołówka i sala gimnastyczna). W budynku tym działał: Gromadzki Ośrodek Kultury, powstałe kino, Koło Gospodyń Wiejskich, biblioteka; odbywały się również wieczorki recytatorskie, turnieje warcab, utworzono dziecięcy zespół taneczny, który prowadzony był przez Krystynę Pogorzelec.

W 1968 r. powstało tu również Koło Miłośników Teatru. W Nowej Karczmie znajduje się poczta, ośrodek zdrowia, posterunek policji, Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji (organizujący imprezy sportowe i kulturalne), restauracja, stacja paliw, kompleks handlowy, warsztaty usługowe, przystanki PKS.

GRABÓWKO

Wieś letniskowa założona w 1609 r. przez Macieja Knibawskiego. Otoczona jest jeziorami: Grabowskim, Grabówko, Małe Kamionki, Psinko. W samym centrum wioski widnieje również mały zbiornik wody. Teren ten był miejscem osadniczym już we wczesnej epoce żelaza, co przypominają znaleziska z 1900 - 1908 r. w postaci grobów skrzynkowych. We wczesnym średniowieczu wzniesiono opodal, tuż na zachodnim brzegu jeziora Grabówko niewielki gród, o założeniu czworoboku z zaokrąglonymi narożnikami. Zachowane grodzisko znajduje się między drogą, a wymienionym jeziorem. Na grodzisku nie były dotychczas przeprowadzane badania. Wieś zbudowała w 1970 r. w czynnie społecznym remizę strażacką z salą imprezową.

GRABOWO

Wioska ta należy do najstarszych osad na ziemi kościerskiej. Wymieniona została w dokumencie Mściwoja II z 1284 roku jako wieś należąca do Krainy Pirsna. W 1875 r. odkryto tu podczas budowy drogi grób kurhanowy ze skrzynią, w której znaleziono wiadro brązowe tzw. situla, napełnione kośćmi ludzkimi. Cenny też okaz o formie dwustożkowej, 33 cm wysoki, wykonany z blachy łączonej nitami, ze śladami naprawy znajduje się w zbiorach Muzeum Archeologicznego w Gdańsku. Późniejsze odkrycia to cmentarzysko z grobami skrzynkowymi z wczesnej epoki żelaza. W 1969 r. wybudowano tu dużą suszarnię ziemniaków przy dawnym PGR. Obecne Grabowo to wieś sołecka licząca 1153 mieszkańców, Zespół Szkół Podstawowych, sklepy spożywczo - przemysłowe, PKS, punkt lekarski. Cennym obiektem wartym zwiedzenia jest barokowy kościół z 1631 r. p.w. św. Anny (XVII w.) później rozbudowany.

Jest to obiekt murowany, trzynawowy, z trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Początek dała kościołowi budowa dużej kaplicy św. Anny, ufundowanej w 1631 r. przez kartuzów (data widnieje po obu bokach portalu przy poł. wejściu do kruchty). Kościołem parafialnym stała się dopiero w 1701 r. za zezwoleniem biskupa S. Szemberka. Kamienny mur cmentarny został zbudowany w 1819 r. i odrestaurowany gruntownie w 1925 r.

Wyposażenie kościoła, pochodzące z czasów fundacji składa się z trzech późnorenesansowych ołtarzy pięknej roboty

snycerskiej, zapewne dzieło mnichów kartuskich. W głównym ołtarzu duży obraz z pierwszej połowy XVII w. We wnęce prezbiterium znajduje się rzeźba „Ukrzyżowanie” z XVIII w.

Przed kościołem znajduje się grobowiec ks. Jana Cichockiego, działacza społecznego. W Grabowie znajdują się również pomniki przyrody: klon pospolity właściciel Gabriela Wińczewska, 2 klony pospolite właściciel Parafia Rzymsko - Katolicka (przy plebani, oznakowane tabliczkami), klon pospolity właściciele H. M. Tyczyńscy.

LUBAŃ

W latach 1945 - 1946 i 1956 znaleziono tu cmentarzysko, a w grobach kilka popielnic. Groby skrzynkowe pochodzące z 650 -110 w. p.n.e. znaleziono je w czterech miejscach. Pierwszy zapis o tej wsi pochodzi 1294r. W XVI - XVII w. siedzieli na tutejszych włościach drobni szlachcice: obok Lubańskich Jezierscy, Poczernicy, Węsierscy.

Obecny Lubań to 953 mieszkańców; trzy sklepy spożywczo - przemysłowe; Ośrodek Doradztwa Rolniczego (ODR - zakład budżetowy); „Tojan” sp. z o.o.; Technikum Żywności z internatem, który został zbudowany jako hotel dla kilkudziesięciu osób przybywających z okolicznych powiatów na szkolenia, konsultacje, kursy itp. agromów gromadzkich czy innych chętnych wzbogacenia swej wiedzy rolniczej; Zespół Szkół Podstawowych; kościół wzniesiony w 1987 r. p.w. św. Piotra i Pawła (filia parafii w Rekownicy).

Na drodze prowadzącej z Lubania do Liniewka znajduje się grób nieznanego żołnierza poległego podczas drugiej wojny światowej.

W pobliskim lesie znajduje się bardzo stara sosna (mieszkańcy twierdzą, że ma ona około 100 lat). W Lubaniu w 1997 r. rozpoczęto budowę gminnej oczyszczalni ścieków, a we wrześniu w 1999 r. została ona uruchomiona.

Dwa razy w roku organizowane są przez ODR targi rolnicze.

REKOWNICA

Mała miejscowość sołecka licząca 134 mieszkańców. Cennymi obiektami wartymi zwiedzenia to młyn, który ma prawdopodobnie (wg mieszkańców) ponad 100 lat; kościół z 1904r.

Od starszych ludzi można dowiedzieć się, że na tym miejscu gdzie obecnie stoi kościół - był kościół z lepianki, później drewniany i w zależności od właścicieli dóbr w Będominie. Kościół był katolicki lub protestancki.

Niektórzy twierdzą, że kościół się spalił, a inni zaś twierdzą, że się rozpadł ze starości. W 1904 roku pobudowano obecny kościół od fundamentów katolicki. Parafia jest pod wezwaniem św. Michała Archanioła.

Do lipca 1937 roku była filią grabowa. W lipcu 1937 roku Rekownica stała się samodzielną parafią, a pierwszym administratorem był ks. Bonifacy Reszka.

Ks. Reszka w październiku 1939 roku został wywieziony przez hitlerowców w stronę Skarszew i od tego czasu nie ma żadnej wiadomości co się z nimi stało. Niektórzy twierdzą, że ich rozstrzelano na cmentarzu w Skarszewach.

Następcą ks. Reszki został ks. Miotk Paweł (1916 - 1986), który pracował w parafii Rekownica przez 35 lat.

W kościele znajdują się pamiątkowe malowidła wykonane przez Stefana Rampa z Będomina (samouk). Znajduje się również pamiątka o męczeńskiej śmierci śp. Ks Reszki w październiku 1939 roku.

Przez wioskę, przy kościele przepływa rzeka Wierzyca.

SKRZYDŁÓWKO

Prastare miejsce osadnicze. Znaleziono tutaj w 1952 r. i zbadano w 4 lata później cmentarzysko z 3 grobami skrzynkowymi. W Skrzydłównku mieszkał utalentowany, ludowy rzeźbiarz kaszubski Adam Zwolakiewicz, urodzony w tej samej wiosce w 1932 r. Początkowo uprawiał jedynie malarstwo. Po przejściu na rentę zajął się rzeźbą. Od tego czasu wykonał kilkaset prac, z których najlepsze znajdują się w wielu muzeach i eksponowane były na licznych wystawach. Rzeźbił zarówno figury pełnoplastyczne, typowe dla dawnej wsi kaszubskiej, jak i portrety płaskorzeźbione w desce. Rzeźby swoje ozdobił polichromią. W dorobku ma już portrety założycieli skansenu we Wdzydzach - Teodory i Lzydora Gulkowskich, portret J. Wybickiego, T. Rogali, L. Szopińskiego i innych. Artysta mieszkał na skraju wsi, po jej wschodniej stronie.

SZATARPY

Wieś, której metryka źródłowa sięga 1294 r. W Szatarpach jest nowa, wybudowana po pożarze w 1907 r. Szkoła Podstawowa im. płk Franciszka Hynka. Nadanie szkole jego imienia wiąże się z tragiczną śmiercią tego lotnika, dwukrotnego zdobywcy pucharu Gordon Bennetta w latach 1933 - 1934. Zginął on 3 września 1958 r. podczas lotu balonem nad tą miejscowością. Na miejscu jego śmierci znajdującym się tuż przy drodze obok zagajnika w sąsiedztwie

wioski Guzy ustawiony został pomnik ze składek społeczeństwa. Pomnik położony jest około 1 km na wschód od centrum Szatarp i jest własnością gminy Nowa Karczma.

BĘDOMIN

Będomin dawniejszy majątek Wybickich, dziś wieś - posiadająca tradycje osiedleńcze sięgające około 1000 lat p.n.e. Jednakże w źródłach archiwalnych wzmiankowany po raz pierwszy dopiero w roku 1284, w dokumencie nadającym Księżniczce pomorskiej Gertrudzie ziemię Pirsna wraz z 22 wsiami.

Folwark w Będominie, z czasem przekształcony w osiedle dworskie, założony został przy drodze prowadzącej z Lubania do Rekownicy, w odległości ok. 175m. od Jeziora Będomińskiego, na terytorium położonym między rzeką Wierzycą, a pasmem ciągnącym się od jeziora po dopływ Wierzycy - Leniwkę.

Na początku XVIII wieku, wybuchła wojna zwana północna. W czasie jej działania, w roku 1706 ograbiono folwark w Będominie, niszcząc przy tym dwór oraz część zabudowań gospodarczych.

W 1741 r. Piotr Wybicki został prawnym właścicielem, około połowy XVIII w. Piotr Wybicki posiadał cały majątek będomiński.

Po śmierci Piotra (1758 r.) spadkobiercami zostali: jego żona Konstancja z Lniskich Wybicka oraz synowie Joachim i Józef. Joachim wybrał stan duchowy, zrzekł się w roku 1774 swych praw majątkowych na rzecz brata.

Józef bardzo dużo czasu spędził poza Będominem. Po ślubie z drugą żoną Esterą Wierusz - Kowalską sprzedał Będomin Karolowi Lewalt - Jezierskiemu (1713 r.) i osiadł na stałe w Maniczkach pod Poznaniem.

Po rodzinie Wybickich było prawdopodobnie sześciu właścicieli dworku. W okresie okupacji, w latach 1935 - 1945, w folwarku pracowali jeńcy (12 osób) oraz więźniarki ze Stutthofu. W lutym 1945 r. hitlerowcy zamordowali (34 osoby) podczas marszu z Będomina do Grabowa, wrzucili widłami na wóz, przewieźli i pogrzebali w zagajniku znajdującym się przy drodze łączącej szosę Kościerzyna - Gdańsk z folwarkiem. W latach 1945 - 1946 w dworze stacjonowały wojska radzieckie, a następnie okresowo użytkowany był przez Gminną Spółdzielnię „SCh” na mieszkania i biura. W roku 1947 uporządkowano otoczenie dworu, a w jego ścianę wmurowano tablicę pamiątkową Ku czci Józefa Wybickiego.

W roku 1953, po pożarze szkoły w Będominie, przeniesiono szkołę podstawową do dworku. Dziewięć lat później, w kilku klasach mieszczących się we wschodniej połowie dworu, urządzono Izbę Pamięci J. Wybickiego, która stała się załączkiem obecnego Muzeum Hymnu Narodowego. W roku 1966 narodziła się myśl, by Izbę Pamięci przekształcić w muzeum poświęcone J. Wybickiemu. Dwa lata później powstała koncepcja utworzenia Muzeum Hymnu Narodowego. Przełomowym etapem w dziejach Będomina stał się jednak dopiero Rok Wybickiego obchodzony uroczysto w roku 1972. Obchody Roku Wybickiego przyczyniły się do powstania dwóch pomników projektu Wawrzyńca Sampa. Pomniki te ustawiono w latach 1973 (Będomin) i 1975 (Kościerzyna). W roku 1977, władze dawnego województwa gdańskiego podjęły decyzję umieszczenia w dworku będomińskim Muzeum Hymnu Narodowego. Ograniczoną częścią zespołu zabudowy dworu będomińskiego jest niewielki park ozdobno - użytkowy. Został założony w XVII wieku, położony na terenie lekko opadającym w kierunku Wierzycy. Do dziś zachowały się lipy oraz potężny dąb szypułkowy (pomniki przyrody, które są własnością Muzeum Hymnu Narodowego).